

Ο πεζογράφος στην πόλη

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ, Ο πεζογράφος και το πιθάρι του, εκδόσεις Πατάκη, σελ. 142

» **«Πέρασαν 21 χρόνια από τότε που εκδόθηκε Ο πεζογράφος και το πιθάρι του...»**, ξεκινάει η Μάρω Δούκα το προλογικό της σημείωμα για τη συλλογή των κειμένων, που γράφτηκαν ή εκφωνήθηκαν κατά καιρούς. Υπήρχε άραγε κάποιος ιδιαίτερος λόγος για επανέκδοση δημοσιευμάτων «κατά παραγγελία», επετειακών, ή γραμμένων

ΤΗΣ ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΚΡΙΤΣΕΦΣΚΑΓΙΑ

με την ευκαιρία των γεγονότων, που είχαν συμβεί είκοσι και βάλε χρόνια πριν, όταν η επικαιρότητα τρέχει, όταν εκδίδονται χιλιάδες νέοι τίτλοι κι έχουν εμφανισθεί νέοι δημιουργοί;

Και όμως, υπήρχε! Η μεν Μάρω Δούκα μέσα από 13 κείμενα έζησε τα 25 χρόνια της δικής της ζωής, και από μια εικοσάχρονη κρητικοπούλα, φοιτήτρια Φιλοσοφικής, που το 1967 κατέβηκε από τα Χανιά στην ξένη, πολύβουη Αθήνα, μεταμορφώθηκε σε καταξιωμένη πεζογράφο, που μίλησε στο Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν το 1991 για τις τύχες της ελληνικής πεζογραφίας και το ρόλο (και κυρίως τη θέση) του Έλληνα πεζογράφου στην ελληνική κοινωνία, αλλά κυρίως για τη θέση του στην ίδια την λογοτεχνική συντεχνία.

Εμείς δε, οι αναγνώστες, μέσα από αυτά τα 13 κείμενα ξαναζούμε ένα τέταρτο του αιώνα της ελληνικής ιστορίας, του καλύτερου ίσως, αλλά και του δυσκολότερου, του παθιασμένου και απελευθερωμένου κομματιού της, του ζυμώματος των συνειδήσεων, της προετοιμασίας μιας ολικής έκρηξης, μιας προσμονής της, που δυστυχώς «ξεθύμανε» με μερικές πασχαλιάτικες ρουκέτες. Πας για Επανάσταση και αντί αυτού βρισκεσαι στο τουριστικό σόου των Βροντάδων...

Μέσα σε είκοσι δύο πλέον χρόνια τα κείμενα της Μάρως Δούκα διαβάζονται με την ίδια έκπληξη, μόνο που η πίκρα είναι πολλαπλάσια των χρόνων που πέρασαν από τη συγγραφή του κάθε ενός απ' αυτά, γιατί τα ερωτήματα όχι μόνο δεν απαντήθηκαν, δεν αμβλύθηκαν, αλλά αν δεν απαντηθούν τελικώς μέσα στο προσεχές διάστημα, ίσως δεν θα μιλάμε απλά για το τέλος του μυθιστορήματος αλλά για το τέλος του ελληνικού μυθιστορητήματος. «Είμαστε ένας λαός που δεν μάθαμε ποτέ την ανάγνωση...», γράφει η Μάρω Δούκα στο κείμενο *Ο πεζογράφος και το πιθάρι του*, που έδωσε τον τίτλο σε όλο το βιβλίο και εκφωνήθηκε τον Νοέμβριο του 1991 στο Ίδρυμα Γουλανδρή Χορν.

Και είναι η αλήθεια, που δυστυχώς έχει και τις προεκτάσεις της: είμαστε ένας λαός που δεν έχει ήρωες γιατί τους γκρεμίζει κάθε τόσο ο ίδιος... Ένας λαός που ουσιαστικά δεν έχει τους κλασικούς του, γιατί στο σχολείο διδάσκονται «τα κείμενα», και όχι τα έργα και οι ιδέες, και ακόμα και τα ονόματα - δεν μιλάμε για τους τίτλους- σβήνουν διά παντός από τη μνήμη.

«Υπήρξε κάποτε ένας Κερκυραίος... Έχουν περάσει εξήντα επτά χρόνια από τον θάνατό του. Ποιός νοιάζεται σήμερα για το έργο του;» Είναι

Σχέδιο ήχου VI, Υδατοδιαλυτά χρώματα σε χαρτί, 95x85 εκ.

ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης... Πέρυσι συμπληρώθηκαν 90 χρόνια από το θάνατό του. Και πάλι ποιος νοιάστηκε; «Είμαστε... μικρή κοινωνία και μίζερη. Γι' αυτό μισούμε τη δόξα του Καζαντζάκη». «Βρείτε μου έναν Έλληνα Ντοστογιέφσκι», ζητάει η Μάρω Δούκα. Μήπως τελικά πρόκειται για έναν φαύλο κύκλο, και δεν βρίσκεται ένας Έλληνας Ντοστογιέφσκι επειδή ακριβώς εκείνοι που διαμορφώνουν συνειδήσεις «μισούν τη δόξα του Καζαντζάκη», και μη μπορώντας να αντιπαραθέσουν τη δική τους δόξα, θάβουν και τους Έλληνες Ντοστογιέφσκι;

Είμαστε ένας λαός που δεν τον έμαθαν ποτέ να διαβάζει... Κάποιος είπε «Είμαστε αυτό που διαβάζουμε». Και είναι αλήθεια: η ζωή μας έχει το νόημα, που της προσδίδουμε εμείς οι ίδιοι, εμείς είμαστε το βαθύμετρό της. Κάποτε έρχεται η εποχή, λέει η Μάρω Δούκα, που η λογοτεχνία «δεν είναι πια σε θέση να σε παρηγορήσει...», ή «δεν την έχεις πια ανάγκη...» Μόνο που η γενεά της Μάρως είχε την πολυτέλεια να «μην έχει ανάγκη της λογοτεχνίας», εφόσον θωρακίστηκε με τα όπλα της και γέμισε τις αποθήκες με τα εφόδιά της. Αλίμονο στους νέους...

Η σύγχρονη ελληνική πεζογραφία, η πεζογραφία των τελευταίων 50 χρόνων δεν έχει τους μελετητές της. Πιθανόν επειδή δεν υπάρχει σύμφωνη γνώμη για τη σειρά με την οποία θα έπρεπε να τοποθετηθούν τα ονόματα. Μια πρόταση: με την αλφαβητική ή την χρονολογική. Και αυτή η μελέτη -προς Θεού!- να μην γραφτεί από ελληνική πένα. Για να υπάρχει δικαιοσύνη, τέλος πάντων.

Και *Ο πεζογράφος και το πιθάρι του* για μένα τουλάχιστον αποτελεί μια αφετηρία. Αλλά κι ένα καλούπι. «Άλλο να γράφεις και να υποδύσαι τα πλάσματα της φαντασίας σου και άλλο να γράφεις απροσχημάτιστα, χωρίς καμιά άλλη φιλοδοξία, εκτός από την κατάθεση της

στιγμής», λέει η Μάρω Δούκα. Και το κάνει θαυμάσια, καταφέρνοντας επιδέξια να βρισκεται πάντα «στο πλάνο», χωρίς να κλέβει την παράσταση, χωρίς να διεκδικεί τον πρωταγωνιστικό ρόλο: δεν ξεχνάει, ποτέ, ότι γράφει για κάποιον άλλον. Ο κανόνας, που κατά κανόνα παραβιάζεται από τους κριτικίζοντες λογοτέχνες, από τους οποίους κατά καιρούς ζητείται να πουν τη γνώμη τους για το έργο κάποιου από τους συναδέλφους του.

Δυστυχώς, από τη συντεχνία δεν μισιέται μόνο ο Καζαντζάκης. Ο Δημήτρης Χατζής, η Τζένη Μαστοράκη, ο Άρης Αλεξάνδρου, η Μελιώ Αξιώτη, ο Γιάννης Ρίτσος ζωντανεύουν μέσα από τα μάτια της Μάρως Δούκα, αλλά δεν διαθλώνται, δεν αλλοιώνονται. Στις σελίδες της ζει μια αλλιώςτικη Αθήνα, που παρ' ό,τι την νοσταλγούμε τόσο πολύ, την αφήνουμε να σβήνει χωρίς να της δώσουμε, ίσως, την τελευταία ευκαιρία.

Από την πρώτη έκδοση του *Πεζογράφου* της Μάρως Δούκα πέρασαν σχεδόν 25 χρόνια. Μήπως ήρθε η ώρα να συμπληρωθεί το *Πιθάρι* και με άλλο υλικό; Από το 1967 έως το 1991 η Ελλάδα και η λογοτεχνία της είχαν διανύσει έναν δρόμο, που σε ένα διάγραμμα θα μπορούσε να αποδοθεί ως μια καμπύλη με τα ζενίθ και τα ναδίρ της. Ξεκινάει το 1967 με ένα σκληρό ναδίρ και καταλήγει στο 1991 με ένα απόλυτο ναδίρ. Τι απέγινε η καμπύλη από τότε, στα επόμενα 25 χρόνια; Μέσα σ' αυτά η Ελλάδα και τα γράμματά της έχασαν τους Νίκο Γκάτσο, Οδυσσέα Ελύτη, Μανώλη Αναγνωστάκη, Μήτσο Αλεξανδρόπουλο, Ιάκωβο Καμπανέλλο, Γιώργο Χειμωνά και πολλούς άλλους. Ας μην στερέψει εκείνο το Πιθάρι...

*** Η Μάρω Δούκα είναι υποψήφια δημοτικός σύμβουλος στον Δήμο Αθηναίων**